THE DAILY HEBREW JOURNAL
H. WINBERG, President, Gen. Mgr. H. HIRSH, Editor
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —
67 Elizabeth Street Telephone Main 4582
SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.
Entered as Second Class Mail Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd 1919

דער אמת וועגן דער פרעסע

צוליעב דער פערשפרייטונג פון טעלעגראפישער און דראטהלאז־טעלעגראפישער קונסט איבער דער גאנצער וועלט, און צוליעב דער שטרענ־גער צענזור אין די אייראפעאישע לענדער, איז די גאנצע אמעריקאנער פרעסע איבערפילט מיט ניט־געשטויגענע, ניט־געפלייגענע נייעס, וועל־כע ווערען אבגעלייקענט אזוי שנעל ווי זיי געהען ארויס פון דרוק.

אט קומט אן א טעלעגראמע, אז אין גאנץ טערקיי איז פארגעקומען א פאגראם אויף אידען און אזוי שנעל ווי דער עולם לעזט עס איבער, מען האט נאך ניט צייט געהאט ענדיגען די קללה צו די טערקישע פאגראמשטש־קעס, ערשט א צווייטע טעלעגראמע לייקענט אב די גאנצע געשיכטע און בעהויפטעט, אז טערקיי בעהאנדעלט גאר איהרע אידען אדרבה ואדרבה.

ערשט קומט אן א קייבעל, אז א רוסישער מיניסטער האט ענטזאגט די רוסישע אידען דאס לעבען, מען שרייבט וועגען דעם עדיטאריעלס און מען מאכט פירישים און באלד קומט א צווייטע קייבעל אז לא היו דברים מעולם. דער מיניסטער האט מיט קיינעם ניט גערעדט און גארנישט געזאגט.

ווער איז פעראנטוואָרטליך פאר דיעזע אלע שלעכטע און גוטע בשורות? דער עולם לעזט און לעזט און ווייס ניט וועמען צו גלויבען, און די ענדע וועט זיין, אז די מאסען וועלען אין גאנצען פערלירען דעם צוטרויען צו אלע נייעס און די צייטונגען זעלבסט וועלען מורא האבען צו בעהאנדלען און בעלייכטען אירגענד וועלכע שטיקעל נייעס וואס זיי אריין מעלדען.

די פרעסע האט ארויסגעשטופט פון מארקעט די ביכער, צוליעב די נייעס וואס זי פערשפרייט; דער עולם וואלט קיינמאל ניט אויסגעביטען דעם ערנסטען, גוט־אויסגעארבייטען און זאפטיגען בוך, אויף די קורצע, שנעל־אויסגעבאקטע און ניט־דערבאקטע שטיקלאך ליטעראטור פון די צייטונגען, ווען ניט די נייעס און די ארטיקלען וועלכע בעהאנדלען טאג־טעגליכע פראגען.

יעצט אבער, ווען די נייעס זענען ניט קיין זיכערע, איז עס אונמעג־ליך פאר די צייטונגען די בעהאנדלען די טאג־טעגליכע פראגען, איין טאג מאכען זיי אימעצען א ברכה לבטלה, א צווייטען טאג זיי אן אנדע־רען א קללה לבטלה אין אזוי קומט עס אויס, אז די פרעסע פערנעהמט זיך אין אלגעמיין מיט דברים בטלים.

דאס איז דער אמת וועגען דער יעצטיגער אמעריקאנער און קענעדער פרעסע, די ענגלישע אזוי ווי די אידישע, קיין זאך איז אין זיי ניט ראיעל, קיין זאך איז ניט כאזירט אויף אמת, עס ווערט געשריבען, ווייל מען מוז עטוואס שרייבען; יעדע צייטונג פילט אויס איהרע קאלומס מיט אירגענד וועלכע לעזע־שטאף ניט־קוקענדיג וואס דאס איז, זאלאנג עס ווערט אויסגעפילט.

די פרעסע פון היינט צו טאג, האט ניט קיין שום מאראלישע עקזיס־טענץ־בערעכטיגונג, אויסער די ביסעל לאקאלע נייעס וואס זי גיט, דאס איבעריגע איז גארנישט ווערטה, ווייל עס איז אויף גארנישט באזירט.

נעהמט אזעק די עטליכע געצעהלטע גוטע שרייבער, וועלכע וואל־טען זייערע ווערק סיי ווי סיי געדרוקט אין א בוך־פארם און עס פערבלייבט ניט קיין ברעקעל ערנסט און קיין שום צייטונג.

אלס א געשעפטס־זאך, איז די פרעסע אזוי בערעכטיגט ווי אלע אנדערע געשעפטען. זי פערקויפט אנאנסען צום סחר און צום קונד, זי פערקויפט ראמאן אויף אינסטאלמענט, זי פערקויפט וויצען און מעשה'לאך. זי האט נאך די מעלה וואס זי פערקויפט עס זעהר בילליג, א סענט פאר דעם גאנצען פעקעל סחורה, אבער פון מאראלישען שטאנד־פונקט, האט זי פערלארען יעדען רעכט, ווייל מיט איהר גאנצער מאכט, האט זי ניט גע־קענט אין־ניט פרובירט צו אויסקעמפפען אן אמת'ע און אויפריכטיגע נייעס־סיסטעמע; זי האט ניט געקענט עטאבלירען א נייעס־אגענטור אהן שקרים, אהן איינפלוס און אהן צענזורען.

די פרעסע היינט צו טאג בעשטעהט פון א בארג פאלשע און אמת'ע בעריכטען, פון אלערליי פאליסים און קאלירען און עס פערבלייבט צום לעזער זעלבסט צו גרייבלען זיך אין דיעזען גרויסען בארג און צו זוכען די פאאר אמת'ע קערענדלאך אין דעם גרויסען פאק פון פוסטע, לייכטע מע־קענע.

מיר מיינען ניט מיט דיעזען עדיטאריעל צו אויסבעסערען די פרעסע אדער צו פערניכטען זי. מיר וואלטען עס ניט קענען זיין מיר זאלען עס אפילו וועלען, מיר זאגען נאָר ארויס דעם אמת ווי ער איז, ניט קוקענדיג אויף דעם פאקט וואס ער איז אזוי ביטער און בייסענד.

די גרויס־מאכט „פרעסע", איז יעצט און גאנצען אויסגעשפיעלט אויף צוליעב א צווייטער ארזאכע, און דאס איז איהר שטעלונג צו דער יעצטיגער מלחמה.

אין יעדען לאנד האט די פרעסע אן אנדער אמת, אין יעדען לאנד אן אנדער גערעכטיגקייט. די דייטשע פרעסע פערטהיידיגט דעם דייטשען אמת, די ענגלישע — דעם ענגלישען אמת און אזוי הייטער.

דעם איינציגען אמת, דעם אמת'ן אמת, אז די מלחמה איז א פער־ברעכערישע אונטערנעהמונג אונטער אלע אומשטענדען, האט די פרעסע ניט אנערקענט, זי מאכט זיך ניט וויסענדיג דערפון און געפינט פוילע תירוצים מיט וועלכע זי זוכט צו רעכטפערטיגען דעם ניט־אמת'ן אמת וואס יעדער איינער פרעדיגט פאר זיך אליין.

די גרויס־מעכטע האבען זיך ניט געקענט צוטהיילען צווישען זיך. זיי האבען זיך ניט געקענט פערגלייכען און זיי זענען וועלענדיג אדער ניט וועלענדיג אריינגעצוגען געווארען און א בלאטיגער קריעג.

די פרעסע האט אבער ניט געטארט העלפען צו פארנאנדערבלאזען דאס פייער, צו אנרייצען איין פאלק אויף'ן צווייטען, נור זי האט זיך גע־דארפט אזעקשטעלען צווישען די קעמפפענדע רעגיערונגען און ברענגען צו א שלום; זי האט געדארפט צווינגען אלע רעגיערונגען צו ריידען וועגען שלום און צו טהון אלעס אין דער וועלט וועגען שלום, און עס איז מעהר ווי זיכער, אז ניט האבענדיג די שטיצע פון דער פרעסע, וואלט קיין שום רע־גיערונג ניט געוואגט צו ציהען די שווערדען, זיי וואלטען איינפאך ניט געקענט אנפאנגען די מלחמה און זיי וואלטען זי נאכהער ניט געקענט אָנ־פיהרען.

די פרעסע פון דער וועלט, האט געדארפט זיין פעראייניגט אין איין גרויסער וועלט־מאכט און פערדיגען דעם אמת'ן אמת, דעם שלום צווישען מענש און מענש, צווישען פאלק און פאלק, און אויב די פרעסע טהוט עס ניט אין האט עס פריהער ניט געטהון, איז זי ניט בערעכטיגט צו זיין די מאראל־פערדיגערין פון דער מענשהייט. זי האט ניט דאס רעכט צו בעאיינפלוסען דעם עולם צו איין פאליסי, אדער צו א צווייטער.

א קליינער שלום איז פיעל בעסער ווי א קליינע מלחמה און די וועלט־פרעסע האט נאך גארנישט געטהון פאר'ן שלום. זי איז דורכגעוויקט מיט צעהנדליגע פאטריאטיזמען וועלכע קעמפפען איינע געגען די אנדערע און עס מעג געזאגט ווערען מיט זיכערהייט, אז די פרעסע האט נאך פיעל מיטגעהאלפען צו מאכען די יעצטיגע מלחמה שרעקליכער, ברענענדער און גרויזאמער.

אינזערע יעצטיגע פעדער־העלדען, שטעהען ניט אויף א האהר הער כער פון די קאנאנען־העלדען, אזוי שנעל ווי די לעצטע פאנגען אן צו קלאפען מיט זייערע שווערדען, פאנגען אן די ערשטע צו קריצען מיט זייערע פעדערס אין טאקט צו דער שווערדען־קלאפעריי.

אהן דעם גייסט פון הויכער־מאראל אין די עדיטאריעלס און אהן די אמת'ע בעריכטען פון פאסירונגען צווישען זייערע נייעס, זענען די יעצטי־גע צייטונגען זעהר עדערעג געפאלען; די וועלט־פרעסע ברענגט דער מענשהייט מעהר שאדען ווי נוצען און עס וועט ניט לאנג נעהמען ביז זי וועט פערלירען איהר גאנצען איינפלוס.

לויט'ן תלמוד זאל עס הייסען, אז זינט דער בית המקדש איז חרוב געווארען איז די נבואה אוועקגענומען געווארען פון די נביאים און אבגעגע־בען געווארען צו די חכמים, א צווייטער מאן דאמר זאגט, אז צו שוטים ותינוקות.

די מענשען האבען אימער געהאט נביאים, די לעצטע יאהרען זענען עס געווען די צייטונגס־לייטע, עס לאזט זיך אבער איים, אז צווישען די מאדערנע נביאים געפינען זיך פיעל מעהר שוטים ותינוקות, אלס חכמים.

די פרעסע ווי זי איז יעצט צו טאג, פערדיענט זי זעהר וועניג קאמ־פלימענטען, אבער ווי עס ווייזט איים איז זי אין גאנצען גערעכטען אין איהר דור.

אין איין פלאץ א ברכה לבטלה, און א צווייטען פלאץ א קללה לבטלה און אין אלע פלעצער א גרויסע מאסע דברים בטלים.

וואס וועט ווערען פון די ארבייט־סלאזע

ניט קוקענדיג אויף די אלע בעמיהונגען פון דיעזער צייטונג און פון איינציגע פרוויאטע פערזאנען ווי אויך פון די פיעלע ארבייטסלאזע זעלבסט צו געפינען א מיטעל ווי צו בעזארגען מיט ארבייט די פיעלע אידישע ארבייטער וואס האבען ניט וואו צו פערדיענען אויף טרוקענעם ברויט, האט זיך נאך ביז יעצט ניט בעוויזען קיין שום הילפע, פון קיין שום פלאץ און די לאגע פון די ארימע, ריכטיגער געזאגט, פערארימטע אידישע פאמיליען ווערט פון טאג צו טאג אלעס ערגער.

דער מאדערנער מענשליכער לאגער, די שטאדט מיט איהרע אלע שעהנע געביידעס און פיל געפאקטע סטארס, איז פאר די אידישע ארבייט־טער ניט מעהר ווי א פוסטער מדבר, זיי לויפען ארום איבער די גאסען און אייסער שטיינער און קאלטע וועטער זיי ניט פאר זיך קיין שום שטיקעל שפייז צו שטילען זייער הונגער, קיין שום קוואל פון וואנען צו שעפען זייער פרנסה.

אין דעם דאזיגען מאדערנעם מדבר, פעהלט אויך ניט דער מאדערנער מן, די שפייז פון הימעל; מיר האבען יעצט מאנכעס מאל א שנעע פון וועלכע פיעלע טוזיזענדער ארבייטסלאזע מאכען א לעבען, אבער אויך דער מאָ־דערנער מן איז ניט אין פאר אידען; מען נעהמט ניט צו קיין אידישע ארבייט־לאזע קומט איים צו שטארבען צווישען אלדאס גוטס, צווישען א וועלט מיט מענשען און צווישען דער גאנצער גרויסער מחנה פון זייערע אייגענע ברידער.

ניטא קיין גערעכטיגקייט ביי אונז אין שטאדט, אינזערע שכנים ווילען זיך ניט פיהרען ליוט דער סיסטעמע פון דער געטליכקייט. דער אמאליגער מן האט אלעמען גלייך בעזארגט, דער רייכער האט ניט מעהר פראפיטירט און דער ארימאן האט ניט ווענינער פראפיטירט, ווען עס האט זיך געהאנדעלט ביים עסען, האט די געטליכע מארא'ל בעשלאסען, אז אלע מענשען האבען א מאגען און אז אלע מענשען דארפען מזונ־עסען, דעריבער האט מאקי יעדער איינער בעקומען זיין ריכטיגע פראציע.

אינזערע יעצטיגע מאראליסטען האנדלען גאנץ אנדערש. זיי צו־טהיילען די מענשען אין צוויי טהיילען, די יעניגע וועלכע בעלאנגען צו דער קליקע און די יעניגע וועלכע בעלאנגען צו איהר ניט; די ערשטע קריגען דעם גאנצען מן, וועהרענד די איבעריגע דארפען זיך בעגוגענען דערמיט. וואס מען וואַרפט אַרונטער די שמוציג־געוואָרענע וועגען שנעע אין זייערע גאסען.

די מאדערנע דתן ואבירם'ס וועלכע האבען פערכאפט דעם הימעל־שען מן אין זייערע הענט, טהוען דערמיט זיי עס לויגט זיך פאר זייערע אינטערעסען און מייל זיי זענען זיכער, אז די מעשים זייערע וועלען פער־בלייבען אונבעשטראפט, וועלען זיי פאר קיין שום פאל ניט נאכגעבען און ניט ענדערען זייער פאליסי.

צו די פרעמדע דתן ואבירם'ס האבען מיר אלזא ניט וואס צו ריי־דען, זיי האבען ניט מורא פאר קיין מוסר און זיי וועלען אנפיהרען זייער פערהערימטע ביזנעס אויף הייטער, פונקט אזוי ווי זיי האבען עס אנגע־פיהרט ביז יעצט.

וואס הערט זיך אבער מכח אונזערע אייגענע דתן ואבירם'ס? וואס הערט זיך מכח יענע אידען, וועלכע האבען זיך אנגעגרייט געגען שפייז אין אונזער מאדערנעם מדבר, מעהר שפייז ווי זיי קענען פערבריכען אין זייער גאנצען לעבען?

וואס הערט זיך מכח אונזערע רייכע קלאסען, וועלכע וואלטען קע־נען פיעל ארויסהעלפען די ארבייטסלאזע און זיי ווילען עס ניט טהון?

זאלען די ארבייטסלאזע ווירקליך אויסגעהן פון הונגער? זאלען זיי גנב'ענען, ריבען מיט גוואלד?

די אויפפיהרונג פון די הייגע שטאדט בעלי בתים, די גלייכגילטיגקייט פון אונזערע נגידים און עשירים, גיט צו צו דעם יעצטיגען מדבר א רעא־ליסטישען אויסקוק.

ניט נור איז דער מאדערנער מדבר בעזארגט מיט מן און מיט דתן ואבירם'ס, נור עס פעהלען אין איהם אויך ניט קיין מתי מדבר.

עס פעהלען אונז ניט קיין טוידטע אבגעשטארבענע אידען, קיין מענשען מיט אבגעשטארבענע געפיהלען און מיט אייז קאלטע הערצער ווי ביי די אמת'ע מתים.

מיר האבען דא מעהר מתים ווי לעבעדיגע, אונזערע אידישע בעלי בתים זענען בעוועגלאז, זיי הערען ניט, זיי זעהען ניט, זיי רופען זיך ניט אָב און זיי ריהרען זיך ניט פון אָרט.

זיי זענען מאדערנע מתים. זיי זענען ניט טוידט, נור זיי מאכען זיך געפגרט.

זיי ווילען ניט פערשטעהן די שווידעדליכע לאגע פון זייערע ברידער. זיי ווילען זיך ניט אברופען אויף די וויפצען אין קרעכצען פון די אידישע ארבייטסלאזע, זיי האבען אלטע קריוודעס צו די אידישע ארבייטער.

די אידישע ארבייטער פלעגען סטרייקען. זיי פלעגען שטעלען פאָ־דערונגען, זיי פלעגען פערלאנגען קרצערע שטונדען און העכערע ווידזשעס.

יעצט רעכענט מען זיך מיט זיי, זאלען זיי הונגערען, זאלען זיי־ערע פאמיליען ציצען אהן ברויס, זאלען זיי וויסען ווי צו סטרייקען, ווי צו שטעלען פאָדערונגען!

נקמה איז זיס, אונזערע רייכע אידען האבען דערפון הנאה און זיי בעלעקען זיך.

זיי ווילען ניט פערשטעהן דיעזע רייכע, אז סטרייקס און פאָדע־רונגען זענען מענשליך, יעדער איינער פון אונז וויל וואס מעהר־פערדיע־נען און וואס לייכטער ארבייטען, וועהרענד נקמה איז אונמענשליך טייפליש.

וואו נעהמט מען דעם גרויסען מאן, דעם מאדערנעם משה, וועלכער זאל צייגען די יעצטיגע אידען יענעם וואונדערבארען שלאנג, אויף וועלכע די קראנקע מדבר־אידען פלעגען א קוק טהאן אין באלד געגעזען ווערען?

דער שלאנג איז דא, די הייגע אידען ווילען איהם אבער ניט זעהען, זיי ווילען איהם ניט בעמערקען.

דער קרייזיס, די בייזע מאדערנע שלאנג, איז דא, ווען די הייגע גבירים זאלען קוקען אויף איהר און זיך גיס ארייننטראכטען אין איהר, וואלטען זיי אפשר אויפלעבען און געזונד ווערען.

די בייזע קרייזיס־שלאנג, קען נאך ארויסלאזען גענוג גיפט, זי קען נאך טרעפען אפילו די מעהר־גליקליכע; די היינטיגע גבירים קענען נאך אמאל אויך פערזוכען דעם טעם פון הונגער און ניט אויב אויגער זאל ניט העלפען דעם צווייטען, דאן איז דאס לעבען שרעקליך, שוידערליך, גע־פעהרליך.

וואס פערשטעהען עס ניט אונזערע רייכערע בעלי בתים, וואס בעגרייפען זיי ניט, אז דאס רעדעלע דרעהט זיך אז קיינער פון אונז איז ניט זיכער מיט'ן מארגען?

די פאבל אין דער אלגעמיינער ליטעראטור

— 2 —

פון א. ב. בענעט

דער פאבעל איז אין דעם הינזיכט פון יאהרען א גרויסער יחסן אין דער ליטעראטור.

ווען ליטעראטור שאפונגען וואלטען האבען די זעלבע אייגענשאפטען ווי מענ־שען דאן וואלטען די גרינע ליטעראַרישע פארמען געדארפט מורא האבען צו עפע־נען א מויל אין דעם געגענווארט פון דיע־זען ליטעראטור משותלח, דעם פאבעל וועל כער איז שוין ניט נור געל, זאנדערן אויך גרוי, וואלט ניט געדארפט אנשטעהן א קוק צו טהאן אויף די נייע און גרינע אייג־ווארדער אין דער ליטעראַרישער וועלט.

די הינדוסען האבען געהאט פאבעלען נאך מיט טויזענדער יאהרען צוריק, און זייער בעריהמטער פאבעליסט איז געווען בידפא.

ביי די אראבער, זאגט מען האט גע־לעבט דער פאבעליסט לאקמאן אין דער צייט פון דוד'ן.

די גריכען האבען געהאט פיעלע פאָ־בעלען, אבער דער בעריהמטעסטער גריי־כישער פאבעליסט איז געווען עזאפ; וועלכער אי זצווארגעווען פון עגיפטיאנער אבשטאמונג. די מייסטע פון עזאפס פאבעלען האבען געהאט חיות אלס דיא העלדען, און דיעזע האבען געדיענט אלס דער מוסטער פון פאבעלען פאר די שפע־טערדיגע פאבעלען פערפאסער. אין דעם מיטעל אלטער ווען אין דער פראנצאזיז־שער ליטעראטור איז געווען א גערעטעניש אויף פאבעלען, האט מען די פאבעלען זאָ־גאר גערופען „איזאפעטס" — קליינע עזאפס.

ביי די אידען איז דער פאבעל גע־ווארען פאָפּולאר.

אין דער ביבליישער ליטעראטור גע־פינען מיר א היבשע צאהל פאבעלען — איינע איז די מעשה וואס יותם האט דער־צעהלט אויף'ן הר גריזים צו די אנשי שכם פון די ביימער וואס האבען ער־וועהלט א קעניג, א צווייטע איז ווענען דער שעפס און דעם ארימאן, וואס נתן הנביא האט דע־צעהלט צו דוד'ן, א דריטע איז מיט דעם ווייגנארטען פון ישעיהו הנביא און נאך אנדערע. אבער אין דעם תלמוד און מדרש איז שוין דא א גרויסע צאהל פאבעלען, פיעלע פון וועלכע יהואש האט דראפטירט.

די רוימער־האבען געהאט איין גוטען פאבעליסט און דאס וואר פערדרוס וועל־כער האט זעהר גוט נאכגעמאכט עזאפ'ן און אויך צוגעגעבען איינענע גוטע שטרי־בען און קנייטשען.

הארצאיוס האט געשריבען פיעלע פאָ־בעלען, אבער דער איינציגער ריכטיגער וויסישער פאבעל ביי איהם איז דער בע־יהמטער פאבעל פון דער קאנטרי מויז וואס איז געקומען אויף א בעזוך צו דער שטאדטישער מויז.

אין דעם פיערטען יאהר־הונדערט האט אפטאניוס געשריבען פאבעלען אין ריכטישער פראזע, און אביסעל שפעטער האט פלאוויוס אוויאנוס געשריבען צוויי און פיערציג פאבעלען אין לאטייניש אבער זיי האבען ביידע א קנאפען ווערטה געהאט.

אין דער אלטער גערמאנישער ליטעראַ־טור איז פאר קיינמאל ניט אויסגעקומען צו לעזען אפילו איין איינציגען פאבעל.

אלעס וואס מען געפינט אין דער אנגלאָ־זאקסישער שפראך איז לעגענדען און העלדענזאגען, און איבערועצונגען פון דער ביבעל.

דער עלטסטער פאבוליסט וואס איז בעקאנט אין דער דייטשער ליטעראטור איז שטריקער וועלכער האט געלעבט אין מיטען פון דעם 13־טען יאהרהונדערט. אין דער ענגלישער ליטעראטור איז אין גאנצען געווען איין איינציגער ריכטיגער פאבוליסט און דאס איז גייא. ווייליאם קאלפער האט אויך געשריבען עטליכע גע־לונגענע פאבעלען.

אין דעם מיטעלאלטער זיינען פאבע־לען געווארען זעהר פאָפּולאר. די מענכען פלעגען ליעבען צו דערצעהלען און בעשא־פען פאבעלען. עס איז געווען אין יענער צייט וואס די בעריהמטע „ריינארד דהי פאקס" אדער „ריינעקע דער פוקס" מעשות זיינען אנגענאנגען. דיעזע מעשות פון ריינארד דעם פוקס זיינען געווארען זעהר פאָפּולאר אין גאנץ אייראָפּא, צוויי שען די דייטשען און פראנצאזיזען אזוי גוט ווי ביי די ענגלענדער, און אהן א שעור ביכער זיינען געשריבען געווארען דער־צעהלענדיג די נסים ונפלאות פון דעם קלוגען פוקס.

אין דער פראנצאזיזישער ליטעראטור האט זיך זאגאר ענטוויקעלט א ספעציעלע פארמע פון סאטירישע פאָעזיע וועלכע האט געהייסען „פאבליאו", אדער „פאב־ליאו", די פאבליאו זיינען געווען מעשה־לאך וועלכע האבען סאטירזירט אין דער פארמע פון פאבעלען אלע זייטען פון דעם פראנצאזיזישען לעבען. דיעזע „פאבליאו" האבען ערייכט זייער העכסטען ענטוויק־לונגס פונקט אין די וואונדערבארע פאָ־בעלען פון לאפאנטיין.

דער פאבעל איז אלזא ווי מיר האָ־בען געזעהען, אן אלטער תושב אין דער ליטעראַרישער געמיינדע. אבער צוליעב דעם וואס דער פאבעל איז איינער פון די אלטע פארמען פון ליטעראטור איז ער ניט, ווי איינער פון אונזערע קריטיקער האט זיך אויסגעדריקט, פאָלקסטימליך און נאאיוו. אין דעם פאבעל איז ווי אין דער ליטעראַרישער געמיינדע, אויפגעכאפּ־פון זיינע שכנים און בעקאנטע און פון שפרייטען זיך ביז זיי ווערען אלגעמיין ב־כוצט. די ווערטלאך ווערען אפּאולאר אין־אבער ווייל זיי מאכען ניט קיין פרעטענצי־נו העכערען וויסען און טיעפערע בילדונ־אנדערען נור צו דעם געזונטען פאָלקס פע־שטאנד. שפריכווערטער זיינען אלזא פאָלקסטהימליך, ווייל זיי שטאמען פון דעם געוועהנליכען פאָלקס פערשטאנ־פאסען זיך גוט צו דעם פאָלקס ארט דע־קען, און רעפלעקטירען דעם צוישטאנד פ־דעם פאָלקס. קריטישען כח.

לעגענדען און העלדענזאגען האבען די זעלבע אייגענשאפטען ווי די שפריכ־ווערטער בנוגע צו זייער פאָלקסטימליכ־קייט: דער אונטערשיעד צווישען זיי א־אס, וועהרענד שפריכווערטער שפיגלען אב דעם קריטישען כח פון א פאָלק, רעכ־לעקטירען די לעגענדען און העלדענזאג־דעם איסאגאגיסאטיווען און פאָעטיש פאָ־טאזירענדען כח פון א פאָלק. די שפריכ־ווערטער זיינען פאָלקס פאָעזיע.

די באלאדען זיינען אייגענטליך די־ועלכע זאך ווי די לעגענדען און העלדע־ואגען, נור זיי האבען שוין די ווייטערדיג־מעלה פון זיין אויסגעגאסען אין א פא־עטישער פארמע. באלאדען זיינען לעגע־דען און העלדענזאגען אויסגערייכט א־א נאאיווען סטיל פון פאָעזיע, וועהרענ־די לעגענדען און העלדענזאגען זיינען א־פראזא.

די פאָלקסטימליכע ליטעראטור א־אלזא ניט צוועקמעסיג און פורפוסיו־איז אורשפרינגליך און ניט קריטיש. ד־קלאסישע אדער די גערמאנישע מיטהאָלא־יע איז אפנטאסטישע רייך, אבער איד־באיוויטעט ווייזט זיך אין דעם וואס דע־פאָלקס גייסט האט געגלויבט באמונ־שלמה אז די לעגענדען זיינען וואהר־מעשות. דער ערעקטער טאן פון דע־אלט־ענגלישען און אלט־דייטשען עפ־„בעאוואָלף" איז בעצויבערענד מיט זי־נאאיוויטעט.

דער ערצעהלער פון די לעגענדאר־מעשות פון דעם אנגלא זאקסישען „ב־אוואָלף" האט געגלויבט אין זיי־מעשות, און דאס פאָלק האט געגלויב־אין זיי און איז בעגייסטערט געווארן־פון זיי. דאס זעלבע זאך איז געווען מיט דער גרויסער מיטהאָלאָגיע. די גרויס־זיינען געווען זיכער אז זייערע לעגענד־זיינען די וואהרע געשיכטען פון זייער־רעליגיעזע גלויבענס. אגאר אזא דערנק־יו פאָלאטא האט געגלויבט אין פיעלע פ־זייערע מיטהאָלאָגישע געשיכטען.

דער פאבעל דאגעגען איז ניט־אורשפרינגליך, זאנדערן קריטיש. ער א־געוועקמעסיג, און ווייל ער איז קריטיש א־צוועקמעסיג האט ער ניט געקענט זי־פאָלקסטימליך און נאאיוו. ווען הא־דער האט ערצעהלט די מערקווירדיגע ג־שיכטען אין זיין „איליאד" אדער אין ז־„אדיסי" האט ער בעשאפען אן אטמאס־פערע פון ערענסטקייט, פון רעליגיעז־און אינטענסיווען גלויבען. ווען עזאפ הא־געשאפען א פאבעל איז ביי איהם געווע־דער עקר דער מאראל. דער ספור המעש־איז נור געווען א מאנטעל צו בעקלייד־דעם מאראל. ער האט זיך בענוצט מיט־איבערנאטירליכע העלדען און סיטואציע־נען, אבער ער האט זעלבסט ניט געגלויב־אין זיי, זיין אויג איז געהאפטעט או־דעם מאראל וועהרענד מיט זיין הא־האט ער געשריבען די מעשה, און ג־ווי דער דיכטער טהוט — האלט דאס או־געהאפטעט אויף דעם געגענשטאנד וועל־בען ער מאהלט.

פון דעם שטאנדפונקט פון דער ר־ער פאָעזיע זיינען די פאָלקס־טימליכ־שאפונגען העכער געשאצט ווי די קריט־שע פאבעלען. דער „בעוואלף", און הא־מערס געדיכטע פערדיענען א בעסער־פלאץ ווי עזאפס פאבעלען און דער ליט־ראטור. די פאָעזיע טאר ניט זיין דידא־טיש זי איז קריטיש, אבער איהר קריט־איז קאנסטרואירענד און שעפעריש א־ניט אנאליטיש, אדער זאגאר עקספאָז־איש. די פאָעזיע, ווי יעדע אנדערע קונס־דיענט בעוואוסטזיניג קיין מאראל א־טאר ניט ערפילען די שליחות פון א מוס־זאגעניש. דער פאבעל טהוט עס יא, א־ערפאר איז ער ניט ארטיסטיש. אין דע־העכסטען זינן.

אבער דער פאבעל האט דאך פערב־מען א זעלטענעם ארט אין דער מענשל־בער קולטור. ער איז געווען קאנקרעט א־פאָעטיש, און האט דעריבער אפעלירט־די מאסען. צו דער זעלבער צייט א־ער געווען טיעף קריטיש. דער פאבולי־איז געווען א שארפערער קריטיקער־דער באלאדיסט. עזאפ איז געווען א גר־סער דענקער און זיינע פאבעלען צייג־ארויס א גרעסערען קריטישען כח ווי־(פארטזעצונג אויף פיידזש 6 קאלום